

Energetska politika in cene energentov

“NEVIDNA ROKA”

DANAŠNJE ENERGETIKE

Ali lahko potrebe trajnosti in splošni interes spremenijo porabo energije ne glede na ekonomsko logiko cen?

prof. dr. sc.

Igor Dekanič

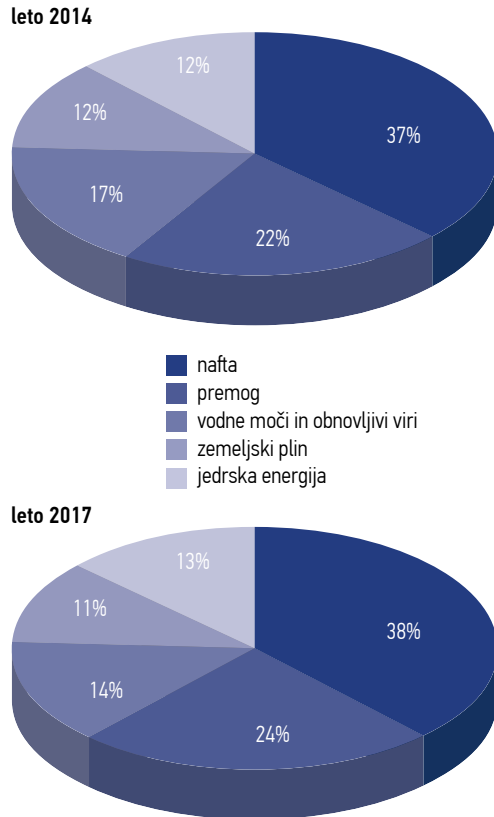
dipl. inž.

Energetska politika in energetski trgi dobivajo v globalnih in nacionalnih politikah posameznih držav vse večji politični in gospodarski pomen. Enako velja tudi za gospodarsko, varnostno in globalno politiko. V gospodarski politiki je treba vzpostaviti ravnotežje med proizvodnimi stroški oz. ceno proizvodnje blaga in storitev, ki predstavljajo temelj dodane vrednosti gospodarstva, in ceno energentov, ki se vgrajujejo v te izdelke/

storitve. Po drugi strani so mednarodne obveznosti, ki izhajajo iz Pariškega sporazuma iz leta 2015, in druge mednarodne obveznosti na področju varstva okolja obvezujoče tako za nacionalno kot globalno energetsko politiko. Poleg tega se energija obravnava kot blago, energetska infrastruktura pa sodi med najbolj obdavčene sisteme, ki v vsakem gospodarstvu predstavljajo pomemben vir davčnih prihodkov. Sprememba energetike

► **Slika 1**
Struktura porabe
primarne energije v
EU (1)

v smeri zaželeane mešanice energijskih virov ali strukture porabe energije zahteva subvencije in davčne spodbude

ENERGIJA IN ENERGETSKE POLITIKE

Energetika je eden ključnih porabnikov sodobnega gospodarstva in vse bolj zavzema mesto, ki ga je v predindustrijskem gospodarstvu imelo kmetijstvo. Prihodki in dobiček od energije imajo lahko obliko klasičnega dobička, pogosto pa so tudi v obliki rente, in sicer zaradi izjemnih prednosti posameznega energenta, kot sta na primer izjemna produktivnost naftnega polja ali visoko število sončnih dni pri uporabi sončne energije. Izkušnje kažejo, da se takoj, ko obstaja možnost rentnega dohodka, pojavijo bodisi tržni monopoli proizvajalcev ali pa davčni "monopoli" države, ki zbijajo tržne monopole s sklicevanjem na javni interes, ki se ga lahko ureja z davčno prerazporeditvijo. Hkrati pa večja nihanja cen energentov vodijo do porasta trgovine s temi energetskimi viri, pri čemer največji dobički ostanejo v rokah najbolj sposobnih in inovativnih pri iskanju novih načinov trgovanja, ali pa tistih najmočnejših, ki imajo pri poslovnih transakcijah podporo politike.

Zaželeno energetska politika je zlasti v evropskih državah videti preprosto: zmanjšati porabo energije, si prizadevati za zmanjšanje emisij in povečanje deleža obnovljivih virov ter čim več vlagati v recikliranje zaradi vzpostavitve t.i. krožnega gospodarstva, to pa pomeni povečati subvencije in spodbude za uporabo obnovljivih virov energije. V vsakdanjem življenju to pomeni opuščanje porabe nafte in plina, spodbujanje uporabe električne energije, kondenzacijskih kotlov, bojlerjev in geotermalnih sistemov za oskrbo z energijo, spodbujanje nakupa hibridnih in električnih avtomobilov itn. Za mednarodno konkurenčnost izdelkov in storitev je pomembno čim bolj zmanjšati stroške energije za proizvodnjo ali opravljanje storitev. V političnih tekmah oblast osvajajo tisti, ki obljublajo in dosegajo boljše gospodarske rezultate, tj. tisti, ki lahko z javno politiko zagotavljajo boljše gospodarske učinke z manjšo porabo vhodnih dejavnikov (kapitala, delovne sile, naravnih virov, itn.).

Pri uresničevanju energetske politike prihaja do protislovij glede zaželenih ciljev in resničnih odnosov, dolgoročnih in kratkoročnih interesov. Pri izvajanju javnih politik pogosto prihaja do nasprotij med splošno sprejetimi cilji ter ekonomskimi interesi oblikovalcev politike in javnosti glede interesov investitorjev ali lastnikov kapitala. Naložbe v zaželeno projekte so pogosto dražje in imajo manjši potencial za dobiček od naložb v klasične proizvode in sisteme, ki temeljijo na dragih tehničnih rešitvah in omogočajo poslovanje z nižjimi proizvodnimi stroški. Takšni pojavi v končni fazi vodijo do nasprotja med političnimi željami in ekonomskimi omejitvami, ki v tem primeru dejansko prevladajo nad interesi delničarjev in investitorjev. Povedano natančneje, v osnovi je jasno, kaj je treba na dolgi rok doseči, vendar se v realnih cenovnih odnosih na tržiščih to le redkokomu izplača na kratki rok.

EVROPA ZMANJŠUJE PORABO ENERGIJE

Eden od ključnih nespornih ciljev energetske in ekonomske politike držav članic Evropske unije in Evropske unije kot celote je zmanjšanje porabe energije in spodbujanje sprememb v strukturi energetske mešanice. Če primerjamo energetska poraba in strukturo te porabe v zadnjih nekaj letih, pa je dejanska slika drugačna. Skupna poraba primarne energije v EU je v letu 2014 znašala 1611 milijonov ton ekvivalenta nafte,

medtem ko je bilo leta 2017 porabljeno za 1689 mio t EN ali za 4,8 % več kot pred štirimi leti (sl. 1). [1]

Opazimo lahko povečanje deleža vodnih virov in obnovljivih virov, vendar se deleži nekaterih primarnih virov energije zelo počasi spreminjajo. Delež premoga se je zmanjšal za 3 %, medtem ko se je delež surove nafte povečal za 1 %, zemeljskega plina za 2 %, hidroenergije in obnovljivih virov energije za 1 %, za enak odstotek pa se je zmanjšal delež jedrske energije. Trend hitrejše zamenjave fosilnih virov energije z obnovljivimi viri se je znatno upočasn timer zaradi padca cen nafte in spremenjenih odnosov med cenami primarnih virov energije zaradi obdobja drage nafte, ki je trajalo do sredine leta 2014.

Poleg tega se je poraba ključnih fosilnih energentov, kot sta nafta in zemeljski plin, v največjih evropskih in nekaterih sosednjih državah v zadnjih štirih letih bistveno povečala (tabela 1).

Glavni razlog za to je znižanje cen primarne energije fosilnega izvora oz. znižanje cen nafte kot primerljive primarne energije od sredine leta 2014 dalje. Kljub znižanju in ponovnem povečanju cen v prvi polovici leta 2018 (v razloge za to se ne bomo spuščali) se cene glavnih primarnih virov energije sredi letošnjega leta še vedno gibljejo okrog 60 % njihove vrednosti iz sredine leta 2014. Vzrok za to, da gospodarstva dejansko delujejo na osnovi prostega trga, ponudbe in povpraševanja, prihodkov, stroškov in dobička, ne pa zaželenih energetske politike ali zahtev trajnosti, ponudbe in povpraševanja na energetskih trgih, so ravni cen. Ne glede na vsa politična ali civilizacijska prizadevanja je poraba energije odvisna od gospodarskih stroškov, razvoj in naložbe pa so motivirane s spodbujanjem kapitala in možnostjo kapitalnega dobička.

To je zelo jasno videti, če podatke o povečani porabi ključnih fosilnih virov energije primerjamo s ključnimi cenami primarnih virov energije (tabela 2).

ENERGETSKI PARADOKS

V sodobnem gospodarstvu in ekonomskem sistemu naložbe in poslovanje temeljijo na načelu maksimiranja dobička iz projekta oziroma podjetja. Dokler bo tako, bodo trendi porabe energije osredotočeni na cene energentov in skupne stroške njihove uporabe. V takšnih okoliščinah še naprej deluje ener-

▼ **Tabela 1**

Poraba energije, nafte in zemeljskega plina v nekaterih evropskih državah [1]

Države	primarna energija, 10 ⁶ t		nafta, 10 ⁶ t		zemeljski plin, 10 ⁹ m ³	
	2014	2017	2014	2017	2014	2017
Nemčija	311,0	335,1	111,5	119,8	70,9	90,2
Italija	148,9	156,0	76,9	79,7	56,8	72,1
Francija	237,5	237,9	56,6	60,6	35,9	44,7
Avstrija	32,5	35,9	12,6	13,4	7,8	9,0
Madžarska	20,0	23,2	6,0	7,9	8,4	9,9

▼ **Tabela 2**

Cene primarnih energentov, nafte in plina [2]

leta	letno povprečje cene surove nafte Brent, USD/bbl	letno povprečje uvozne cene zemeljskega plina v Nemčiji, USD/(mio BTU)
2014	98,95	9,11
2017	54,19	5,62

getski paradoks tako na svetovni kot na ravni posameznih gospodarstev. To pomeni, da med cilji trajnostnega razvoja s prehodom na manj škodljive energente za okolje in konkretnimi cilji trajnostnega razvoja energetskih družb na trgu na eni strani in med njihovimi upravljavci in lastniki na drugi strani ponavadi zmagajo slednji. Med dolgoročno zaželeno politiko in dosegljivim gospodarstvom ter možnostjo dobička prevladata gospodarski interes in dobiček. V sodobnih okoliščinah prostega trga in kapitalno konkurenčnega gospodarstva motiv dobička redno prevladuje nad motivi globalne skrbi za trajnostno okolje. Seveda uresničevanje dolgoročnih ciljev zagotovo prevladuje pri trženju energetskih projektov, ki so polni napihnjenih objav o fantastičnih učinkih in hitri uporabi novih energetskih naprav in sodobne energetske tehnologije.

Če parafraziramo Adama Smitha, britanskega ekonomista, filozofa in ustanovitelja klasične politične ekonomije iz 18. stoletja, v sodobni energetiki res deluje »nevidna roka« (trga, ponudbe in povpraševanja). Zato oskrba z energijo oziroma energetska mešanica ni odvisna od dobrih namenov in plemenitih ciljev energetskih menedžerjev ter političnih voditeljev, ampak od potreb te »nevidne roke« po pridobivanju in ohranjanju njenega trenutnega položaja. Ko bo narejena analiza osnovnih trendov uporabe energije v Evropi v zadnjih nekaj letih, se bo izkazalo, da je Pariški sporazum o podnebnih spremembah iz leta 2015 danes še bolj oddaljen od uresničitve svojih ciljev, kot je bil v času, ko je bil sklenjen. ■

Viri:

1. ... www.bp.com/content/dam/bp/en/corporate/pdf/energy-economics/statistical-review-2015/bp-statistical-review-of-world-energy-2015-full-report.pdf (12. lipnja 2015.) za 2014. i ... www.bp.com/content/dam/bp/en/corporate/pdf/energy-economics/statistical-review-2018/bp-statistical-review-of-world-energy-2018-full-report.pdf (14. lipnja 2018.) za 2017.
2. ... 'S&P Global Platts 2018', S&P Global Inc. (za naftu), njemački Savezni ured za gospodarstvo i nadzor izvoza (BAFA) (za prirodni plin), <http://www.bp.com/content/dam/bp/en/corporate/pdf/energy-economics/statistical-review-2018/bp-statistical-review-of-world-energy-2018-full-report.pdf> (14. lipnja 2018.) za 2017.